

Genetiskt modifierade grödor

– regler vid odling i Sverige

Jordbruks
verket

Innehåll

Du som ska odla en GM-gröda	4
Informera dina grannar	4
Anmäl din odling till Jordbruksverket	5
Håll avstånd mellan majsodlingar	5
Håll avstånd mellan potatisodlingar	6
Du kan upprätta grannavtal	6
Rengör använd utrustning	6
Separera produkter	7
Transportera rätt	7
Om marken efter odling av potatis ska brukas av någon annan ..	7
Dokumentation	8
Ansvar	8
Till dig som är granne med någon som odlar en GM-gröda.....	10
Information från en granne	10
Avstånden kan avtalas bort	11
Kontroll av GMO i mat och foder	11

Jordbruksverket vill med denna broschyr beskriva vad som krävs vid odling av genetiskt modifierade grödor i Sverige.

Genetiskt modifierade grödor, GM-grödor, har odlats kommersiellt sedan mitten av 90-talet. GM-grödor odlas numera över nästan hela världen, inklusive i Europa, och arealerna ökar för varje år.

Produkter som består av, innehåller eller är framställda av **genetiskt modifierade organismer, GMO**, ska vara märkta att de innehåller GMO. Syftet med märkning är att företagare och konsumenterna ska kunna göra ett val. Det finns också en överenskommelse om ett tröskelvärde på 0,9 %. Det innebär att produkter, konventionellt eller ekologiskt framställda, som innehåller 0,9 % GMO eller mindre inte behöver märkas om inblandningen varit oavsiktlig eller tekniskt oundviklig. En inblandning skulle kunna ske genom pollenspridning eller t.ex. i samband med skörd, lagring eller transport. Om en inbland-

ning varit avsiktlig eller rimligen hade kunnat undvikas ska produkten märkas oavsett hur lite GMO den innehåller.

Eftersom produkter som innehåller GMO måste märkas så finns det en risk för ekonomiska konsekvenser för de lantbrukare som inte odlar GM-grödor. Dels kostar märkningen i sig och dels kan försäljningspriset påverkas.

För att andra lantbrukare inte ska drabbas av sådana ekonomiska konsekvenser har Sveriges regering och Jordbruksverket upprättat regler för odling av GM-grödor s.k. samexistensregler. Reglerna syftar till att hålla oavsiktlig eller tekniskt oundviklig inblandning under tröskelvärdet för märkning.

Reglerna har alltså inget med miljö- eller hälsosäkerhet att göra, utan har tillkommit som ett skydd mot ekonomiska konsekvenser för de lantbrukare som inte odlar GM-grödor.

Den förordning och den föreskrift som de faktiska bestämmelserna står i, kan du hitta på Jordbruksverkets webbplats www.jordbruksverket.se/genteknik tillsammans med annan relevant lagstiftning. Där finns även information om hur det går till när en gröda blir godkänd för att odlas och vad som får odlas i dag.

När du köper utsäde så framgår det tydligt att det är genetiskt modifierat.

Det kan även finnas information om särskilda villkor eller rekommendationer för odling av just den grödan.

Om du själv importerar utsäde, är det du som har ansvar för att ta reda på om utsädet är genetiskt modifierat och om det är godkänt att odla i Sverige.

Du som ska odla en GM-gröda

Du som ska odla GM-grödor måste känna till samexistensreglerna och att de riktar sig uteslutande till dig. Reglerna gäller vid odling av alla GM-grödor på jordbruksmark. Under de närmaste åren är det majs och potatis som kan bli aktuella för odling i Sverige. Därför finns det ännu bara särskilda regler för dessa grödor. Planerar du att odla både konventionella och GM-grödor av samma art måste du följa reglerna även på egen gård om du inte vill märka allt som GMO. Du behöver inte märka din produkt om du själv ska använda den, t.ex. som foder till dina egna djur.

Samexistensreglerna betyder inte att det är fritt fram att odla vilken GM-gröda som helst. All odling förutsätter precis som tidigare, att den specifika grödan blivit godkänd. Det är också viktigt att veta att dessa

samexistensregler gäller utöver all annan lagstiftning, som t.ex. utsädeslagstiftningen.

Informera dina grannar

När du har bestämt dig för att odla GM-grödor måste du i vissa fall lämna information om detta till dina grannar. Har du grannar som brukar jordbruksmark inom 100 meter från det skifte som du planerar att odla GM-grödan på ska dessa informeras. Om du väljer ett skifte för din GM-odling som ligger mitt i din brukningsenhet behöver du kanske inte informera några grannar alls.

Informationen ska lämnas skriftligt senast den 1 november året innan odling. Den ska innehålla uppgifter om vilka GM-grödor du planerar att odla och på vilket skifte. Du

måste informera dina grannar även om du vet att de inte planerar att odla samma art som du.

Du måste inte vänta till den 1 november med att informera dina grannar om du redan tidigare har bestämt dig för att odla en GM-gröda. Tidig information ger er möjlighet att tillsammans planera nästa års odling så att det passar både dig och dina grannar.

Tänk på att det bara är du som odlar en GM-gröda som är skyldig att informera dina grannar om detta. Dina grannar har inte någon informationsplikt gentemot dig.

Anmäl din odling till Jordbruksverket

Du som odlar GM-grödor är skyldig att anmäla detta till Jordbruksverket. Lämna in din anmälan senast två veckor efter sådd eller sättnings. Anmälan ska göras på en sär-

skild blankett. Blanketten (V81) hittar du på Jordbruksverkets webbplats.

I anmälan ska du ange vilken GM-gröda du odlar och den exakta platsen. Fältnöbeteckning anges på samma sätt som vid SAM-ansökan med blockidentitet, ev. ordningsnummer och skiftesbokstav.

Jordbruksverket kommer att upprätta ett register över platser där GM-grödor odlas kommersiellt. Delar av detta register kommer att vara tillgängligt för allmänheten. Du som har anmält odling av GM-grödor ska betala en avgift till Jordbruksverket. Avgiften är till för att täcka tillsyn och registerhållning.

Håll avstånd mellan majsodlingar

Du som odlar genetiskt modifierad majs måste hålla ett avstånd på minst 50 meter till en annan lantbrukares majsodling.

Om du tänker odla exempelvis genetiskt modifierad majs men är osäker på vilket skifte du vill använda, så kan du lämna information om flera skiften till flera grannar att du kanske kommer att odla genetiskt modifierad majs där. Det finns inget krav att du sedan måste odla på alla skiften.

Om du tänker odla genetiskt modifierad majs är det bra att lägga odlingen på så sätt att det är minst 50 meter till grannarnas skifte. Även om din granne sagt att han inte ska odla majs så har han all rätt att ändra sig. Det innebär att om det ändå skulle odlas majs inom 50 meter från din odling måste du ta bort din majs som växer inom dessa 50 meter.

Du kan naturligtvis odla en annan gröda på dessa 50 meter utan att behöva märka den.

Du kan även odla konventionell majs inom avståndet. Men om du ska sälja skörden måste du märka all majs som genetiskt modifierad, oavsett hur lite GMO den innehåller.

Avstånden räknas från odlingarnas ytterkanter. Om den andre lantbrukaren också odlar genetiskt modifierad majs så behöver du inte hålla något särskilt avstånd.

Håll avstånd mellan potatisodlingar

Du som odlar genetiskt modifierad potatis måste hålla ett avstånd på minst 3 meter till en annan lantbrukares potatisodling. Avstånden räknas från odlingarnas ytterkanter. Om den andre lantbrukaren också odlar genetiskt modifierad potatis så behöver du inte hålla något särskilt avstånd.

Du kan upprätta grannavtal

Det kan vara så att din granne inte bryr sig om att hans skörd får en liten inblandning av GMO. Ni kan då komma överens om att avståndet mellan era odlingar inte behöver hållas. Avstånden är beräknade för att undvika merkostnad för den som inte odlar en

GM-gröda. Merkostnaden uppstår vid märkning och märkning krävs, bara vid överlåtelse av skörden, inte om den används i den egna produktionen.

Om avstånden inte hålls kan en inblandning aldrig anses vara oavsiktlig eller tekniskt och skörden måste märkas om den ska överlåtas till någon annan, oavsett hur lite GMO den innehåller. Därför är grannavtal lämpligt bl.a. när din granne producerar foder till egna djur. Effekterna av ett sådant avtal påverkar ingen annan än er två.

Ett avtal bör vara skriftligt, innehålla uppgift om för vilken tid det gäller, vilken gröda och vilka fält. Det bör även framgå att den som inte odlar GM-grödan är införstådd med konsekvenserna av att avståndet inte hålls.

Rengör använd utrustning

Du ska vid behov rengöra fordon, maskiner, sorteringsutrustning, redskap eller lik-

nande som du använder vid hantering av GM-grödan innan de används till grödor eller produkter som inte är genetiskt modifierade. Syftet är att förhindra inblandning i någon annans produkter.

Separera produkter

Genetiskt modifierade produkter ska hållas isär från andra produkter så att det inte finns en risk för inblandning, vid t.ex. lagring av genetiskt modifierat utsäde eller skörd. Du behöver inte hålla isär produkter om allt ska märkas som GMO eller om du ska använda skörden som foder till egna djur.

Transportera rätt

Du ska transportera utsäde eller skörd på ett sätt som minimerar risk för spridning till någon annans jordbruksmark. Det kan t.ex. innebära transport i säckar eller täckta vagnar.

Om marken efter odling av potatis ska brukas av någon annan

Har du odlat genetiskt modifierad potatis på en mark som du inte själv ska bruka följande år måste du lämna information till köparen eller arrendatorn om vad du odlat. Detta krav gäller i två år efter din odling.

Potatis kan ligga kvar efter skörd i marken och överleva både en och kanske två säsonger beroende på var i Sverige fältet ligger. Det är tillåtet att odla konventionell potatis på samma fält igen. En inblandning av GM-potatis i den konventionella potatis-skörden kan då inte anses vara oavsiktlig eller tekniskt ounviklig. Det är därför viktigt att den som ska bruka marken får veta att det har odlats genetiskt modifierad potatis på fältet tidigare så att fältet t.ex. kan kontrolleras för överliggare innan den nya potatisen sätts.

Frivilliga överenskommelser

Odlare inom ett område kan komma överens med varandra att antingen odla GMO eller att inte odla GMO. Sådana områden kan bara finnas om alla frivilligt går med på det och bara så länge som alla vill.

Utsädesodling

Regelverket om utsädesodling gäller vid odling av allt utsäde. Tröskelvärden för hur mycket GMO som får förekomma i utsäde som inte är en GM-sort är lägre än 0,9 %.

Det är upp till den som sen odlar potatis som får bedöma risken för överliggare. Risken är beroende av t.ex. klimat, herbicidanvändning eller jordbearbetning.

Efter odling av majs gäller inte samma informationskrav.

Dokumentation

Vid försäljning, gåva eller byte av en GM-gröda är du som odlare skyldig att upprätta dokumentation över att din produkt innehåller eller består av GMO samt den unika identitetsbeteckningen som alla godkända GMO tilldelas. Denna information ska lämnas vidare från företag till företag genom hela produktionskedjan. Företagare i alla produktionsled ska dessutom bevara informationen i fem år. Det ska även finnas

dokumenterat vem man köpt produkten av och vem man levererat till.

För dig som odlar GM-grödan gäller alltså att du sparar information om vem du sålt din skörd till.

Ansvar

Har du som odlare av GM-grödor följt reglerna kan det inte uteslutas att du ändå riskerar bli skadeståndsskyldig om din granne får en inblandning. Försiktighetsåtgärderna är dock utformade så att det är mycket låg risk att det blir en inblandning över 0,9 procent. Beroende på lokala avvikelser finns ändå en liten risk. Extra försiktig ska du som odlar GM-grödor vara t.ex. om fälten i din närhet är små eller om det är ovanligt blåsigt vid ditt fält.

De genetiskt modifierade organismer, GMO, som blir godkända för odling eller användning som livsmedel eller foder har bedömts vara säkra för människors hälsa och för miljön. Godkännande sker genom ett EU-gemensamt regelsystem där behöriga myndigheter, experter och regeringar från alla EU:s medlemsstater är med i processen.

Vill du veta mer om riskbedömning och om hur processen för godkännande går till, så kan du läsa på (www.jordbruksverket.se/genteknik).

Jordbruksverket har även gett ut skriften "GMO i Sverige, EU och världen" som går att beställa eller ladda hem på vår webbplats (www.jordbruksverket.se).

Provtagning och mätning

Det går inte att se på en gröda att den är genetiskt modifierad. Förekomst av GMO mäts på DNA-nivå. Det görs av ackrediterade (godkända) analysföretag som kan bestämma inblandningens omfattning. Provtagningen sker på ett standardiserat sätt på den skördade produkten, inte på växande gröda i fält. Som vid annan standardiserad provtagning tas prover ut slumpmässigt.

Till dig som är granne med någon som odlar en GM-gröda

Om din mark ligger mer än 100 meter från de skiften där GM-grödor ska odlas kommer du inte att få skriftlig information om detta. Är du intresserad av om GM-grödor ska odlas i grannskapet får du fråga dina grannar om de planerar att odla GM-grödor. Efter sådd finns möjligheten att få viss information från Jordbruksverkets register över odlade GM-grödor.

Information från en granne

När du får information om att din granne tänker odla GM-grödor behöver du inte vidta några åtgärder med anledning av det. Om du inte själv ska odla en GM-gröda har du inte någon skyldighet att informera om vad du tänker odla på dina jordbruksmarker. Även om du tidigare sagt att du inte ska

odla majs så har du naturligtvis rätt att ändra dig senare.

Avstånden är beräknade med marginal så att du som granne till en odlare av GM-grödor inte ska riskera att få en inblandning över tröskelvärdet på 0,9 procent för märkning i din gröda.

Reglerna riktar sig inte till dig men har en inblandning berott på oaktsamhet från din sida måste märkning ske även om inblandningen är under 0,9 procent. Därför är det viktigt att känna till att även du har ett visst ansvar att se till att maskiner och redskap är rengjorda om de tidigare har använts i en odling med GM-grödor. Håll också isär era produkter om ni använder er av samma lagringsutrymmen.

Avstånden kan avtalas bort

Om du kommer överens om att avtala bort skyldigheten att hålla avstånd till din odling är det viktigt att komma ihåg följande. En inblandning i din skörd kan i dessa fall aldrig anses vara oavsiktlig eller tekniskt oundviklig. Det innebär att det finns krav på märkning av din skörd om den ska överlåtas till någon annan, oavsett hur lite GMO den innehåller.

Om du t.ex. arrenderar eller köper ny mark och får information om att det odlats GM-potatis på fältet så kan du behöva vidta extra åtgärder för att bekämpa överliggare innan du också odlar potatis. Om det finns

överlevande potatis kvar i fältet som följer med i din potatisskörd så kan hela partiet behöva märkas som GMO.

Kontroll av GMO i mat och foder

Det görs stickprovskontroller av innehåll av GMO i livsmedel och i foder. Du kan alltid kontrollera att din skörd är utan inblandning av GM-gröda men kostnad för provtagning får du betala själv. Det finns inget krav på dig att göra sådan provtagning.

Foto: Omslag (Stock.xchng), Urban Wigert (sid. 2), Per G Norén (sid. 9)

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 036–15 50 00 vx
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
Webbplats: www.jordbruksverket.se

OVR176
20090615